

Diyaloğun Pedagojisini Hayata Geçirmek

Yasemin Tezgiden Cakcak (ODTÜ İngilizce Öğretmenliği Bölümü, yasemintezgiden@gmail.com): Paulo Freire'yi anmak için ortaklaşa kaleme aldığımız bu yazıda ODTÜ'de bir şekilde yollarımızın kesiştiği eleştirel pedagojiyi benimseyen meslektaşlarımızla Freire'yi bugün nasıl yeniden yorumlayıp yarattığımızı, kendi bağlamımızda nasıl hayata geçirdiğimizi anlatmak istedik. Tam da Freire'nin isteyeceği gibi. Göreceğiniz üzere, diyalogun pedagojisi farklı yerlerde bambaşka şekillerde hayat bulabiliyor. Umarız bu yazıyı okuyan eğitimciler Freire'nin fikirlerini bir kez daha yorumlayıp kendi bağlamlarında bambaşka şekillerde hayata geçirebilir, kendi deneyimlerini de eposta adreslerimiz aracılığıyla bizlerle paylaşabilirler. İyi okumalar.

Seher Balbay (ODTÜ Modern Diller Bölümü, seherb@metu.edu.tr): Eleştirel Pedagoji prensiplerini pratiğe çevirmek çoğu öğretmenin gözünde büyük bir zorluk olsa da öğretmenler sahip oldukları gücü eleştirel pedagoji öğretileri içinde büyük veya küçük uygulamalara dönüştürebilirler. Ben başka öğretmenlere ilham verebileceğini umarak üniversite seviyesinde verdiğim servis derslerinden, İngilizce öğretmenliği bölümünde verdiğim derslerden ve bir öğrenci topluluğundan bazı özel örnekler vereceğim.

Öncelikle bölüm ve ders içeriğinden bağımsız olarak her döneme öğrencilerime bir niyet ettirerek başlıyorum. Bu niyetin içeriğinde şu tarz cümleler oluyor:

“Arkadaşlarım da benim yaşadığım zorlukları yaşıyor olabilir, benden daha fazla veya farklı zorlukla da karşılaşılıyor olabilirler. Kendi dertlerime gömülerek çevremden kopmamaya, arkadaşlarımla empati kurarak elimden gelen tüm yardımı esirgememeye çalışacağım. Bu yardım bazen onaylayan bir gülümseme, bazen toplu bir gruba atılan bir mesaja cevap verme, bazen çevrimiçi sistemlerde ayakta kalma yöntemi önerme veya anlamaya çalışarak dinleyerek sohbet etmek olabilir.”

Bu yönlendirmenin üniversite için ailesinden ayrılmış, şehir değiştirmiş ve yurt yaşamına alışırken bir yandan da üniversite yaşamını keşfetmeye çalışan, daha çok kendi yaşamındaki zorlukları alt etmek için savaş veren öğrencilerin aslında aynı savaşı veren başka insanlara bir katkısının olabileceğini hatırlatma amacı gütmektedir.

Üniversitelerde verilen zorunlu İngilizce derslerindeki okuma, anlama, yazma ve konuşma gibi beceri geliştirme amaçlı derslerin içeriğinde eleştirel pedagoji konuları video veya okuma parçası ile öğrencilere sunulabilir, derste işlenebilir ve özellikle de konuşma geliştirme aktivitelerinde tartışma konusu olabilir. Aynı şekilde İngilizce Öğretmenliği bölümlerinde özellikle birinci sınıfta verilen dil becerisi derslerinde eğitimde fırsat eşitliği, ayrımcılık, dezavantajlı grupların eğitimde göz ardı edilmesi veya katılımcı eğitim gibi konular öğrencilerin üzerinde düşünmesi için yine videolar, okuma parçaları veya sorularla gündeme getirilebilir. Ben özellikle öğrencilerin kendi eğitim süreçlerini anlattıkları, anılarını paylaştıkları ve birbirlerinden çok farklı cinsiyet, yaş din, ideolojik görüş veya sosyoekonomik altyapıya sahip arkadaşlarının

kişisel deneyimlerini dinleyip, onların olaylar karşısındaki tepkilerini anlamaya çalıştıkları etkinlikleri çok öğretici ve aydınlatıcı buluyorum.

Yukarıda bahsi geçen ve herhangi bir ders içeriğine yumuşak bir geçişle bağlanabilecek bir etkinlik de Sokratik seminerler. Sokratik seminerler prensipleri açısından Eleştirel Pedagoji anlayışıyla birebir örtüşmekte. Örneğin öğrencilerin daire içinde oturduğu veya çevrimiçi eğitimde 4-5 öğrencinin öğretmen yönetiminde olmadığı barışçıl, karşı tarafı çürütmeye değil anlamaya yönelik konuşma etkinlikleri. Sokratik sorular suçlayıcı değil tartışılan kavramları sorgulayıcı. Eğitim sistemi veya şehirlerde yaşam, sağlık, spor ve beslenme konularında mevcut sistemdeki hakların söz konusu edildiği, adaletsiz uygulamaların tartışıldığı ve çözüm önerilerinin düşünüldüğü bu seminerlerden öğrenciler birbirleriyle daha yakınlaşmış olarak, kendilerine uzak gördükleri fikirlerin altyapısını bir nebze anlamış olarak ve seminer öncesindekinden daha farklı bir bakış açısıyla ayrılıyorlar. İçinde bir yönetenin bulunmadığı bu seminerlerde sıradan bir okul tartışma etkinliğinden çok farklı olarak tartışmaya görece az katılan öğrencileri sorular yönlendirerek desteklemek, onlara söz vermek de öğrencilerin sorumluluğunda. Eğitim sisteminin yarışmacı tarzından çıkarak toplumda birbirimize tutunarak, arkadaşlarımıza elimizi uzatarak da geliştirebiliriz. Fikrini yaymak amaçlı olması bir münazara etkinliğinden en büyük farkı Sokratik seminerlerin. Münazaralarda karşı görüşteki açıkları yakalama amacı güdülürken Sokratik seminerlerde karşı sayılabilecek görüşlerle ortak noktalar bulmak ve onların düşünce sistemini oluşturan nedenleri anlamak esas.

Son olarak benim de bir üyesi olduğum Engelsiz ODTÜ topluluğunun çok sevdiğim bir uygulamasından bahsetmek isterim. Engelsiz ODTÜ Topluluğu etkinliklerine ODTÜ dışından da katılımcı kabul etti pandemi nedeniyle geçilen çevrimiçi eğitim döneminde. Daha kapsayıcı olan bu etkinliklerde bir başka özellik ise katılımcıların kendilerinin de etkinlik düzenleme önerisinde bulunabilmesi. Topluluk eleştirel pedagoji prensiplerine uygun olarak katılımcıların yönlendirmesine açık bir şekilde işliyor ve etkinliklerde engelli öğrencilerin mevcut düzende karşılaştıkları uygulamaları sorguluyor, çözüm arıyor.

Öğretmenler “ben tek başıma ülkemizdeki standart eğitim sistemini ve şartlarını değiştiremem” düşüncesiyle ana akım uygulamaları dezavantajlı grupların lehine çevirmek için motivasyon kırıklığı yaşayabilir. Fakat bize düşen değişim yaratmada önce yakın çevremizden başlamak ve hiçbir adımı küçük ve önemsiz görmemektir. Pandemide üniversitelerde yaygın bir biçimde geçilen online eğitimle birlikte sınıflarımıza devam edemeyen öğrencilerimize neden devam edemediklerini onları arayarak sormak ve bilgisayar, internet, akıllı telefon, derse girebilecekleri bir oda gibi temel ihtiyaçlarındaki eksiklikler için onları pandemi koşulunda eğitimlerine devam edebilmeleri için bu ihtiyaçları karşılayabilecekleri burs fonları, sivil toplum örgütleri, bireysel girişimler ve yurt imkanları konusunda yönlendirmektir. Açacağımız bir telefon belki de bazı öğrencilerin okulu bırakmasını engelleyerek meslek edinmelerini, kendi ayakları üstünde durmalarını ve kendi yaşadıkları zorluklarla savaşan yeni öğrencilere destek olmalarını sağlayarak bir

Seher Balbay: Sokratik seminerler prensipleri açısından Eleştirel Pedagoji anlayışıyla birebir örtüşmekte. Örneğin öğrencilerin daire içinde oturduğu veya çevrimiçi eğitimde 4-5 öğrencinin öğretmen yönetiminde olmadığı barışçıl, karşı tarafı çürütmeye değil anlamaya yönelik konuşma etkinlikleri. Ayrıca Sokratik sorular suçlayıcı değil, tartışılan kavramları sorgulayıcıdır.

Büşra Müge Özdil: İngilizce başlangıç seviyesi grubumda eleştirel pedagoji adı altında sınırlı sayıda ve sürede aktivite yapabileceğimi düşünürken aslında he/she/it kelimelerini öğretirken cinsiyet konusuna değinmenin, ünite aile ile ilgili olduğunda alternatif/ ötekileştirilmiş ailelerden bahsetmenin, meslekleri işlerken cinsiyetçi olmayan ifadeleri dahil edip hayat şartlarını düşünerek işsiz kelimesin de verilip bunu sosyoekonomik çerçevede değerlendirmenin küçük ama bu lensten hayata bakmanın bir parçası olduğunu fark ettim.

zincirleme değişime yol açacaktır. Ümit saçan öğretmen olmak, ümit saçan öğretmen yetiştirmek, değişime olan inancı yeşertmek en büyük sorumluluğumuzdur.

Büşra Müge Özdil (ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü Yabancı Diller Okulu, busramugeozdil@gmail.com): Üniversite yıllarımda ders içerikleri, okuduğum makaleler ve çok değerli Yasemin hocam sayesinde eleştirel pedagoji ile tanışmış ve bu anlayışın teorik kısmıyla ilgilenmişim daha çok. Pratiğe yansıyan kısmını ise bazı derslerde öğrenci olarak deneyimlediğim kadarıyla biliyordum. Kuzey Kıbrıs'ta bir üniversitenin İngilizce hazırlık okulunda başlangıç seviyesindeki sınıfımla öğretmenliğe başladığım o dönem benim için fazlasıyla travmatik olmuştu ve bunun sebebi öğretmenlik konusundaki kimlik çatışmalarına ilaveten bu pedagojiyi kullanmak isteyip nasıl yapacağımdan çok da emin olamayışımdı. Risk alıp kendimce dendiğim günlerde de beklentilerimi karşılamadığını düşünüp demotive oluyordum. Sonrasında bu alanla ilgilenen arkadaşlarımla sohbetlerim ve pratik yansımaları konusunda okuduğum çalışmalar ve hikayeler yüksek lisans tezimi bu alanda yapmama vesile oldu. Bu şekilde bu alanda daha çok düşündükçe, okudukça ve gözlemleyip sorguladıkça aslında bu anlayışı kafamda konumlandırıdığım yer konusunu irdelemem gerektiğini fark ettim. Şöyle ki, okuduğum makaleler ve çalışmalar "eleştirel pedagoji dersleri/ konuları/ stratejileri/kaynakları" gibi etiketlemelere gidip bunun nasıl yapılacağına dair adımlar, hazır paketler ve önceden belirlenmiş amaçlar sunuyor gibiydi. Bunların daha esnek şekilde anlatıldığı durumlarda da deneyimi az olan ve içten içe konfor alanından ayrılamayan bir öğretmen olarak bunu kendimce daha kontrol edilebilir halde getirmek istiyordum. Sonuç olarak beklentimin dışında gelişen herhangi bir durumda bunu kontrol edebilmeye çalışıp ana amacım olan eleştirellikten ve samimi diyalogdan uzaklaşıyordum. Öğretmenlik deneyimi kazanıp bu konuda daha çok fikirlerimi irdeledikçe eleştirel pedagojinin derse zaman zaman tartışma konuları koyup "hadi şimdi bunu konuşun/konuşalım" ya da "şunun üzerinde düşünüp bir şeyler yazın" demekten ziyade öğrenmeye, öğretmeye ve dahası hayata karşı bir lens ve bir tutum olduğunu fark ettim. Bu yüzden de aslında derslere zaman zaman entegre edilemeyecek kadar önemli bu tavrın ders içi ve dışı hayatımızın neredeyse her alanında olabileceğini ve olması gerektiğini anladım. Örneğin önceleri İngilizce başlangıç seviyesi grubumda eleştirel pedagoji adı altında sınırlı sayıda ve sürede aktivite yapabileceğimi düşünürken aslında he/she/it kelimelerini öğretirken cinsiyet konusuna değinmenin, ünite aile ile ilgili olduğunda alternatif/ ötekileştirilmiş ailelerden bahsetmenin, meslekleri işlerken cinsiyetçi olmayan ifadeleri dahil edip hayat şartlarını düşünerek işsiz kelimesin de verilip bunu sosyoekonomik çerçevede değerlendirmenin küçük ama bu lensten hayata bakmanın bir parçası olduğunu fark ettim. Konu alışveriş ya da seyahat olduğunda bunu kapitalizm çerçevesinde inceleyip minimalizm gibi gerçeklerden bahsetmek, bir dinleme alıştırmaları yaparken aksana dikkat çekip bunu kimlik konusunda değerlendirmek ve Halloween ilgili kelimeleri öğretirken aslında öğrencilerin içindeki kültürdeki 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı ya da Ramazan Bayramı'nı İngilizce ifade edecek kelime bilgisinin olmadığını ve bunların da kendilerini ifade etmeleri için

önemli kapitaller olduğunu vurgulamak belki de en başlarda kaçırdığım noktaları. Şimdilerde ise önceki kontrolcü tavrımdan ziyade dersin ve aslında hayatın her aşamasına bu lensten bakmaya çalışıp öğrencilerin kendi gerçekliklerinden, dillerinden, kültürlerinden, kapitallerinden ve beklentilerinden yola çıkmaya çalışıyorum. Bu bağlamda onlardan çok şey öğrenip besleniyorum ve yeni farkındalıklar geliştiriyorum. Örneğin, savaş konusunda travmalarını hala atlatamamış bu adada olmak, barış kavramını irdeleme konusunda öğrencilere de bana da ilham kaynağı oluyor. Ve buranın gerçekleriyle ilgili sık sık konuşuyoruz, güncel duruma bakıyoruz ve kendi deneyimlerimizle bağlantılar kurup birbirimizin anlayışına katkıda bulunuyoruz. Ya da uydu kampüs durumundaki okulumuzun ana kampüste alınan kararlardan nasıl etkilendiği ve güç dediğimiz kavramın kendi yerel kültürümüz olan okulda nasıl işlediği gibi aslında gündelik ya da ders dışı gibi görünen konular aslında hayatın ve dersin tam da kendisi olup hepimize farklı bir şey sunabiliyor. Bunun dışında bu anlık durumları değerlendirip herhangi bir konuya eleştirelilik lensinden bakmanın yanında bunu amaç olarak edindiğim zamanlar da oluyor elbette. Örneğin, İngilizce yeterliliği daha yüksek olan öğrencilerimle pandeminin ilk dönemlerinde “tea & talk” adında bir konuşma/ tartışma ekibi kurmuştuk ve önceden beraber belirleyip hazırlandığımız bir konuda sohbet ediyorduk. Bu ekibin etkinlikleri kapsamında pandemi ile birlikte eğitim, sınıf, öğrenme ve öğretme algımızın nasıl değiştiğini, pandemideki üretkenlik vurgusu ve bunun bir nevi psikolojik şiddete nasıl dönüştüğünü, *Pink Floyd’un Another Brick in the Wall* şarkısı ve klibindeki imgeler ile bunları kendi kültürümüzde ne şekillerde deneyimlediğimizi, *The Platform* filminden çıkarımlarımızı ve podcast kültürü ile favorilerimizi paylaşma imkanı bulduk. Benim hem kişisel hem de profesyonel anlamda en çok beslendiğim tartışma politik doğruculuk (political correctness) üzerine olmuştu. Bir grup öğrenci bunun hem dile hem düşünceye hijyen ve eşitlik getirdiğini savunurken diğer bir grup (ki bu grup çoğunlukta idi) bunun nafiye bir çaba olduğunu ve ona gelene kadar insanlığın çok daha ciddi sorunlarının olduğunu önerdiler. Tartışmanın başında ilk grupta olduğum çok netken sonunda aslında çok emin olduğum fikirlerimi de irdelemem gerektiğini fark edip bunun üzerine bir araştırma yapmaya karar verdim. Onlardan aldığım ilham ile böyle bir girişimde bulunup onlara aynı zamanda daima merakımızı takip edip bilime ve veriye güvenmemiz gerektiği göstermeye çalıştım. Çalışmamın adımlarını ve sonuçlarını da onlarla paylaştım ve bu şekilde hepimiz var olan fikirlerimizi hem birbirimiz hem de diğerlerinin nezdinde gözden geçirme ve farklılıklarla yüzleşme imkanı bulduk.

Bu uzun, heyecan verici ve bilinmezliklerle dolu yolda şimdiki deneyimim aslında öncelikle öğretmenin de öğrencinin de buna hazır olması üzerine kurulu. Bu hazır olma olgusu da biraz farkındalık biraz da konfor alanından çıkıp yeni normaller görme ve yaratma motivasyonu ile alakalı görünüyor. Öğrencilerin kültürel ve sosyal kapitalleri birbirinden çok farklı olduğundan hayata bakışları ve deneyimleri de haliyle farklı olabiliyor. Bu bazen biz çeşitlilikten sinerji yaratmak isterken bizi kaosa sürükleyebiliyor. Tabii burada kaosu nasıl yorumladığımız önemli. Bazen en iyi öğrenme ve farkındalık orada başka bir gerçekliğin yüze vurmasıyla anlaşılıyor. O yüzden bahsettiğim hazır olma hali aslında

Pınar Şahin:

Durmaz: Eleştirel pedagojinin beni en çok yönlendirdiği iki dönemime odaklanmak istersem bunlardan ilki öğretmenliğimin ilk yılları, diğeri de Covid-19'dan dolayı online eğitime geçtiğimiz zamanlar olur. Tabii ki eleştirel pedagojinin bize paket olarak sunduğu şu durumda şu yapılmalı tarzı yönergeler yok. Fakat benim beni zorlayan durumlarda eleştirel pedagojinin yoluma ışık tutması için kendime sorduğum bir soru var: Freire bu durumda ne yapardı veya bu durum için ne söylerdi?

sorunsuz (!) geçecek bir dersten ziyade hayatın kendi karmaşasına ve sınıfın dinamikliğine hazır olup bu kaostan hayata dair beslenebilecek bir şeyler bulup kendi dünyamızı genişletmek ve zenginleştirmek. Bunun için hepimizin gerçekliklerini şeffaf şekilde ortaya koyup güven dolu bir ortamda düşüncelerini ifade edebilecekleri bir ortam yaratmak en önemli adım aslında. Bu da bence kültürel olarak otorite figürü olarak değerlendirilen öğretmenin bu gücü nasıl kullandığı ile ilişkilendirilebilir.

Eleştirel pedagoji ile tanıştığım günden öğretmenliğimin ilk gününe, pandeminin patlak verip bizi yeni normallere sürüklediği o günlerden bugün olabildiğince kendi normalimizi yarattığımız bugüne aslında hatırladığım Freire'nin (1998) şu sözleri oluyor hep:

“Kadınlar ve erkekler, ancak kendilerini tamamlanmamış olarak görebildikleri ölçüde eğitilebilirler. Eğitim bizi eğitimi yapmaz. Bizi eğitilebilir kılan bitmemişlik bilincimizdir” (p.58).

Bu arayış haline eşlik eden merak ve heyecan duygusu ile kolektif çabadan doğan sinerji sayesinde daha umut ve barış dolu yarınlara birlikte ulaşabilmek dileğiyle...

Freire, P. (1998). *Pedagogy of freedom: Ethics, democracy, and civic courage*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield.

Pınar Şahin Durmaz (ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü, Yabancı Diller Okulu, psahin@metu.edu.tr): Ben eleştirel pedagojiyi ve Freire'i anlamak ve öğretilerini pratiğe dökmek için kendimize, kişilere ve kurumlara sorular sormanın bir başlangıç noktası olduğunu düşünüyorum. Benim için bu sorular genelde eksik veya yanlış giden birşeyler olduğunda en çok işe yarıyor. Küçükken sofraları erkek kardeşim değil de neden hep benim topladığımı sorgulamak, ilk ve ortaokuldaki beden eğitimi derslerinde kız ve erkek oyunları olduğu gerekçesiyle farklı oyunlar oynamak zorunda kalmamız, lisede İstanbul'a okul gezisi düzenlendiğinde Türkiye'ye ilk ve belki de son defa gelen Body Worlds müzesine gezide yer vermeleri için öğretmenlerimle konuştuğumda beni sapık ilan etmeleri, sınıfta şu konuları konuşamazsınız diyen okul müdürünün veya koordinatörün ne demek istediğini ve neden öyle söylediğini düşünmek ve gündemde olan bir konuyla ilgili fikirlerini sorduğumda bir öğrencimin “Ben Silivri'ye gitmek istemiyorum Hocam, bu konuları sınıfta konuşmayalım” demesi... Bunlar ve daha birçoğu her ne kadar can sıkıcı ve bir kadın/öğretmen/öğrenci/insan olarak şevk kırıcı durumlar gibi gözükse de beni sorgulamaya iten, Freire'yi ve eleştirel pedagojiyi anlamama vesile olan, ket vuranlara inat harekete geçmemi sağlayan ve en önemlisi beni ben yapan durumlar.

Eleştirel pedagoji ile ilişkimiz aslında birazcık nazlı çünkü bazen öyle anlar/durumlar oluyor ki birbirimizi anlamakta zorlanıp hayal kırıklığına uğratabiliyoruz. Fakat yine de eleştirel pedagojinin beni en çok yönlendirdiği iki dönemime odaklanmak istersem bunlardan ilki öğretmenliğimin ilk yılları, diğeri de Covid-19'dan dolayı online eğitime geçtiğimiz zamanlar olur. Tabii ki eleştirel pedagojinin bize paket olarak sunduğu şu durumda şu yapılmalı tarzı yönergeler yok. Fakat benim beni zorlayan durumlarda eleştirel pedagojinin yoluma ışık tutması için kendime sorduğum bir soru var: Freire bu durumda ne yapardı veya bu durum için ne söylerdi?

Öğretmenliğe başladığım ilk yıllarda yaşadığım en büyük sıkıntı öğrencilerin gerek sınıf içinde gerekse sınıf dışı için verilen ödevlerde kullanılan materyallerden memnun olmamaları, sınıftaki konuşma aktivitelerine katılmak istememeleri ve yine ders kitabında işlediğimiz içeriklerde tüm potansiyellerini ortaya koy(a)mamalarıydı. Benim bu durumu farketmem materyalleri işlerken sıkılmaya başlamam ve hem kendime hem de öğrencilere sorunun ne olduğunu sormam ile başladı. Öğrenciler için cevap çok basitti: materyaller onlara üzerinde konuşulacak veya düşünecek çok az şey vaad ediyorlardı. Çözüm için ilk olarak Freire'nin öğretilerine döndüm ve karşımda olsa bana ne tarz tavsiyeler verebileceğini düşündüm. Bana söyleyeceği ilk şey muhtemelen öğrencilerimi ve onları çevreleyen ekolojiyi iyi anlamam olurdu. Yukarıda bahsettiğim öğrencimin siteminden de anlaşılacağı üzere öğrenciler bazı sosyopolitik sebeplerden dolayı bir sessizlik kültürüne kapılmış haldeydiler. İşin zor kısmı aslında şuydu: öğrenciler her ne kadar eleştirel ve kendilerinden bir parça görecekları içerikleri isteseler de onlar üzerine konuşmaya, yazmaya, düşünmeye karşı tabuları vardı. Gerek eleştirel pedagoji okumalarımından gerekse gözlemlerimden yola çıkarak bu durum için üç şeyin gerekli olduğunu anladım: güven, diyalog ve empati. Bunları sağlamak için bana bir araç lazımdı çünkü öğrenciler bazı şeyleri direkt sorgulamaya henüz hazır değildi. Benim bulduğum araç filmler oldu... Her hafta öğrencilere eleştirel, tartışmalı ve tabu konuları içeren bir film ve yanında üzerine düşünmeleri gereken sorular veriyordum. Haftanın sonunda ise bu soruları tüm sınıfla beraber tartışıyor, birbirimizin fikirlerini dinliyor ve daha da çok öğreniyorduk. Bu aktiviteyle aslında amaç öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri sorunları, problemleri sınıfa taşımak, onlara anlamlar yüklemek ve empati kurmayı, birbirimizden öğrenmeyi öğrenmekti. Örnek vermek gerekirse, "The Lobster" filmi ile toplumun bizim üzerimizde ne tarz bir gücü olabileceğini konuştuk, "The Stanford Prison Experiment" ve "Dogville" filmi ile güç ve medeniyet kavramlarını tartıştık, "Captain Fantastic" filmi ile bir eğitim sistemi içinde bulunmanın bize kattıkları ve bizden götördüklerini konuştuk ve "Requiem for a dream" filmiyle uyuşturucunun bizim toplumumuzda gençler üzerine etkileri ve neler yapabiliriz'i tartıştık. Osmangazi üniversitesinde vurularak öldürülen dört akademisyen haberi üzerine "We need to talk about Kevin" filmi izleyip hem kurbanları hem de onları kurban eden/edenleri, bu kişileri buna iten sebepleri ve neler yapılabilirini tartıştık. Bu aktivite ile öğrenciler taraf tutmanın normal olduğunu, bir şeyi onu etkileyen diğer şeyler çerçevesinde görmeyi, birbirlerini dinlemeyi, empati kurmayı, politika/uyuşturucu/din gibi tabu ilan edilen konuları konuşmayı öğrendiler. Ve en önemlisi de karşılarındaki öğretmenin sınıfta onların ne söyleyip söylemeyeceğine karar veren bir otorite figürü yerine fikirlerini söyleyen, başkalarının fikirlerini duymak için onları teşvik eden çünkü onlardan öğrenecek çok şeyi olan, onlardan biri olduğunu/olabileceğini gördüler.

Bilindiği üzere pandemi sürecinde çok hızlı bir şekilde çevrimiçi eğitime yöneldik ve bunu takiben hem öğrenciler hem de biz öğretmenler olarak eğitimi en iyi ve sağlıklı şekilde devam ettirmek adına birçok yeni içeriğe ve platforma maruz kaldık. İşte bu dönem tam da yukarıda bahsettiğim "nazlı" ilişkinin hüküm sürdüğü zamanlardı. Öğrenciler hayal kırıklığına

uğruyordu çünkü aynı anda birçok yeni durumla uğraşmak onları yoruyordu. Benim için de durum farksızdı çünkü okumalara harcanan vakte, eğitimlere ve öğretmenler arasında gerçekleşen “ne yapılabilir” içerikli konuşmalara rağmen öğrencilerle “eskisi” gibi bir dayanışma ve beraberlik hissini yaratamıyor, böylece iki tarafı da motive edecek gücü hem kendimde hem de öğrencilerimde bulamıyordum. Bu sorunun üzerine gitmek için sorular sormaya başlamam aslında bir yılımı aldı. İlk sorduğum soru tabii ki de “Freire bu durum için ne söylerdi?” oldu. Bu sorunun cevabını almam bir önceki tecrübem kadar kolay olmadı çünkü Freire’in öğretilerinin eğitimde teknoloji kullanılması veya çevrimiçi eğitim modellerine nasıl yansıtacağı üzerine düşünmemiştim hiç. Soruma cevap bulmak için tekrardan ve bu defa özellikle uzaktan eğitimi ve pandemi sürecini düşünerek Freire ve eleştirel pedagoji okumaya başladım. Okuduklarımdan yola çıkarak ilk adım olarak öğrencilerle daha yakından ilgilenmeye, onlara kullandığımız platformlarla ve onların tüm uzaktan eğitim gerçekliği ile nasıl başa çıktıklarına dair sorular sordum. Bu süreçte öğrendiklerim aslında aradığım cevapları bulmaya neden geç kaldığımı gösteriyordu. Biz öğrencilerimizin dijital çağda doğdukları için yetkin olduklarını farzederek onları bilgi ve teknoloji bombardımanına tutarken aslında onların eğitim ve öğrenim amaçlı kullanılan herhangi bir platforma ne kadar uzak olduklarını ve bunun aramızda bir beklentiler ve gerçeklik uçurumu yarattığını farkettim. Ayrıca birçok öğrenci tıpkı benim hissettiğim gibi uzaktan eğitimde sınıf kültürünün oluşmadığını ve bu yüzden bir türlü adapte olamadıklarını söylüyorlardı. Tüm bunları göz önünde bulundurarak ve Freire’in öğretilerinden esinlenerek öğrencilere dijital okur-yazarlık ve eleştirel medya okuryazarlığı konularından bahsettim ve bu konularda çalışmalar yaptık. Tıpkı okullar gibi eğitim aracı olarak kullandığımız internet, bilgi teknolojileri ve bize sunulan içeriklerin de ekonomik, politik ve ideolojik anlamda yanlı olduklarını ve hatta statükoya hizmet ettiğini düşünürsek öğrencilerin dijital platformlarda neyin, nasıl, neden belli şekilde sergilendiğini görebilmeleri önemliydi. İçerikten bahsetmişken neredeyse tüm üniversitelerin LMS veya Moodle kullandığı bir dönemde bu platformları sadece PPT ve ders notları eklediğimiz “dijital bilgi bankası” olarak kullanmak yerine öğrencilerin öğrenirken etkileşim ve diyalog içinde bulunabilecekleri interaktif içerikler, sohbet odaları veya tartışma aktiviteleri (online discussions) eklemek de Freire’den esinlendiğim noktalar oldu. Aynı şekilde, öğrencilerin dünyasını sınıfa taşımak ve sorun tanımlayıcı pratikleri dijital eğitimde hayata geçirmek için dijital hikaye anlatıcılığı (digital storytelling) benim henüz denemediğim fakat işe yarayacağından emin olduğum bir yöntem.

Bütün bunlar göz önüne alındığında eleştirel pedagoji kendimi, öğretmenliğimi ve dünyayı sorguladığım anlarda sorduğum sorulara yanıt bulmama yardımcı olduğu için Freire’ye teşekkür ediyor ve yüzüncü yaşını kutluyorum. Freire doğum günü hediyesi olarak ne isterdi veya doğum gününde ne yapardı diye sorsam kendime sanırım cevabım onun öğretilerini pratiğe aktarmayı çalışan insanları dinlemek ve onlarla derin sohbetlere girmek olurdu. Bu yazıların ve tecrübelerin bir yerlerde onun yüzünü güldürmesi ümidiyle..

Burcu Yüksel (Bilkent Üniversitesi, İngilizce Hazırlık Programı, arasan.burcu@metu.edu.tr): Bilindiği üzere, Freire geçtiğimiz yüzyılın

Burcu Yüksel: Benim yorumumla eleştirel pedagoji sadece akademi ile sınırlı kalmaması gereken; öğrencilerin toplum içindeki kendi sosyo-ekonomik yerlerini anlamalarına ve bunun karşılığında toplumdaki güç dinamikleri ile sahip oldukları ya da sahip ol(a)madıkları eğitim fırsatları arasındaki ilişkinin daha fazla farkına varmalarına yardımcı olma sürecidir. Bu sürece dahil olmanın bir seçenek veya ayrıcalıktan ziyade öncelikli bir sorumluluk olduğu kanısındayım. Freire'nin de bir röportajında belirttiği gibi, herkesin baskın düzeni ve baskın düzeni destekleyen dinamikleri fark etmeye hakkı olduğunu düşünüyorum.

en büyük eğitim düşünürlerinden biri olarak kabul görmektedir. Benim bu değerli düşünür ile tanışmam bana göre biraz geç ama yine de kaçırılmamış çok değerli bir fırsattı. Çok kıymetli Yasemin Hocam sayesinde yüksek lisans eğitimimin seçmeli bir dersinde karşılaştım Freire ve kendisiyle eşleştirilen "eleştirel pedagoji" ile. Her bir dersin sonunda hem aydınlanmış hisseder hem de günlük rutinin ve benliğimizin en derinlerine işlemiş eşitsizliği düşünüp bazen karamsarlığa düşerdim. Hayatımın o döneminde, kendimde böylesine bir farkındalık yaratabiliyor olmakla gurur duysam da yine de bir öğretmen olarak, en ufacık ve önemsiz görünen detayların aslında ne kadar önemli değişimler yaratabileceğinin farkında değilmişim. Eğitimi sadece içerik aktarımından ziyade, dönüştürücü gücü olan bir eylem olarak görmek ise biraz vaktimi aldı.

Benim yorumumla eleştirel pedagoji sadece akademi ile sınırlı kalmaması gereken; öğrencilerin toplum içindeki kendi sosyo-ekonomik yerlerini anlamalarına ve bunun karşılığında toplumdaki güç dinamikleri ile sahip oldukları ya da sahip ol(a)madıkları eğitim fırsatları arasındaki ilişkinin daha fazla farkına varmalarına yardımcı olma sürecidir. Bu sürece dahil olmanın bir seçenek veya ayrıcalıktan ziyade öncelikli bir sorumluluk olduğu kanısındayım. Freire'nin de bir röportajında belirttiği gibi, herkesin baskın düzeni ve baskın düzeni destekleyen dinamikleri fark etmeye hakkı olduğunu düşünüyorum. Bu aşamada bizleri zorlayan şey ise gerçek bir diyalog kurmanın, farkındalık artırmanın, doğru sorular sorabilmenin, farklı boyutlardan bakabilmenin ve olayların/durumların alt metinlerini de görebilmenin ders kitaplarında yazan türden kuralcı bir yönteminin olmaması. Ama yine de diyalogun pedagojisine açılan bu süreçte, kendi derslerimde yaptığım küçük ama benim için önem arz eden birkaç örneği sizlerle paylaşmak isterim.

Şu anda Ankara'da bir vakıf üniversitesinde İngilizce hazırlık programında çalışmaktayım. Bugüne dek hemen her seviyeden gruplarla çalıştım. Amaç yeni bir dil öğrenmek olunca öğrencileri daha çok konuşturmayı sağlamak gerekiyor. Yani diyalog kurmaya çalışmak işimin doğasında var. Burada bahsettiğim *eleştirel diyalog* basit bir iletişimden daha çok, benim de öğrenmeye hazır olduğum, gücüne inandığım, politik olduğunu bildiğim *karmaşık, keyifli ve insanı zorlayan*[1] bir süreç.

Her yeni sınıfla yaklaşık olarak iki ay geçiriyorum. Tanışıklığımızın ilk günlerinde onları tanımaya ve onların da beni gözlemlemesine biraz zaman tanıyorum. Dışarıdan bakıldığında zaman kaybı olarak görünen bu zamanı anlamlı bir diyalog süreci için kıymetli buluyorum. İlk olarak öğrencilerime nelere sahip oldukları için kendileri şanslı saydıklarını, nelere sahip ol(a)madıklarını ve sahip olmak istedikleri şeylere (eğer mümkünse) nasıl ulaşabileceklerini yazabilecekleri bir kağıt parçası dağıtıyorum (aşağıda bir örnek görebilirsiniz). Sağlıktan, paraya, saygı görmekten, akademik başarıya kadar sınıfla ilgili tahmin edemeyeceğim çeşitlilikte bilgi sağlıyor bu küçük aktivite bana. Daha sonra cevaplarını paylaşmak isteyenler ile bunları konuşuyoruz. Orta kısma yazdıkları cevapları konuşurken onlara cevaplarını hangi kısım için (*sahip olmadıklarım - sahip olmadıklarım*) yazdıklarını soruyorum. "İkisi de aynı değil mi hocam" diye soruyor biri çoğunlukla.

İşte başlıyoruz diyorum içimden. Hatta bir keresinde bir öğrencim neden sahip olmadıklarımız için de “gülen yüz” ifadesi koyduğumu sorgulamıştı, yanlışlıkla yaptığımı düşünmüştü. Böyle bir noktada ise sonuçtan bağımsız olarak sürecin her türünün kıymetli olduğunu hatırlatmak bile küçücük de olsa bir adımdır diye düşünüyorum.

<p>I have the following and I am grateful to have those</p> 	<p>I dont have/ I couldn't have the following.</p> 	<p>I will/can/may achieve those by doing.....</p>
---	--	---

Daha önce de bahsettiğim gibi, özellikle de dil sınıfları (bu alanla sınırlı kalmasa da), amaçları gereği konuşma, yazma, tartışma etkinliklerinin çok sık yapıldığı alanlardan. Bu da, eleştirel pedagojinin ele aldığı konuların içerik olarak çok rahatlıkla derslere eklenebilmesini sağlıyor. Sadece çoktan seçmeli ve öğrencilere pek de açık kapı bırakmayan değerlendirme ölçütlerini her duruma uygun bulmadığımdan; mutlak doğru ve yanlışa götürmeyen, yoruma açık ve günlük hayatımızı yakından ilgilendiren konuları derslerime entegre etmeyi seviyorum ve öğrencilerimden de güzel geri dönütler alıyorum (her kur sonunda onlardan ders içeriğiyle ve uygulamalarıyla ilgili geri dönüt vermelerini rica ediyorum ve bunu kıymetli buluyorum). Bunlar hem sözlü performans değerlendirmelerine dahil edilebilir hem de ders dışı etkinlikler için kullanılabilirler. Birlikte izlediğimiz ve üzerine okumalar yaptığımız bazı içerikleri sizlerle paylaşmak isterim. “*Şimdi Nereye İşgal Edelim*”[2] belgeseli en güzel tepkiler aldığım içeriklerden bir tanesi mesela. Eğitim sisteminden, tatiller ve çalışma düzenine, iş etiğinden, hapisaneler ve cezalandırma sistemine kadar pek çok konuyu konuşabileceğimiz bir başlangıç noktası sağlıyor bize. Belgeselin bir bölümünde erkeklere de doğum izni verilmesinden bahsediyor mesela. Bu kısımda hemen cinsiyet ayrımının illa sözcüklerle yapılmadığını hatırlatıyorum. Daha sonra “*Zero*”[3] kısa filmi izliyoruz. Bu kısa filmde göğsünde bir rakamla doğuyor canlılar ve bu rakamlar onların toplumdaki sosyo-ekonomik yerini belirliyor. Bizim seç(e)mediğimiz durumların fark edilmesine ve bunların üzerine konuşulmasına olanak sağlıyor bu kısa film. “*Sizin rakamınız kaç*” diyorum sonra, cevaplarını benimle paylaşmadan sadece düşünmelerini istiyorum bir dakika için. Yine Yasemin hocamla eleştirel pedagoji dersinde birlikte izlediğimiz “*Kırmızı Balon*”[4] filmi var. Çoğunlukla sessiz bir film, yani neredeyse hiç konuşma sahnesi yok. İngilizce konuşulmadığı ve dolayısıyla da gereksiz ve zaman kaybı olduğu konusunda eleştirilmişliğim olsa da içerdiği imgeler, alt metinler ve yoruma, düşünmeye sevk eden haliyle derslerime eklemeyi çok sevdiğim bir içerik. Balon neden kırmızı, neyi simgeliyor, neden hükümet binasına, okul binasına ve kiliseye kabul edilmiyor, neden ötekileştiriliyor, diğer balonları kırmızı balon “ölene” kadar neden görmüyoruz gibi pek çok soruda tartışılabilir. Bunun dışında güncel içerikler de izleyip okuyoruz. En son “*Platform*”[5] filmi ve “*Sosyal İkilem*”[6] belgeselini tartıştık, “*Okulsuz Toplum*” [7] kitabını okuduk. Daha çok, verilmek istenen mesaj ne, neyi görmemiz istenmiş sorularını konuşuyoruz. Bazen bu konuşmalar o kadar sürükleyici ve motive edici oluyor ki derste devam edemeyip kalan kısımları yazmalarını istiyorum. Bazen içerikleri onlar seçiyor. Demem o ki,

bahsettiğim bu içerikler bazen bir film, bir şarkı, bir söz, bir kitap veya bir olay olabilir. Bazen güne bir alıntıyla başlayıp öğrencilerime verilen cümleyi nasıl çevireceklerini soruyorum. Özellikle de ele alacağımız dilbilgisi kurallarıyla uyumluysa ya da gerekli kelime yapılarını içeriyorsa bu pratiği çok faydalı buluyorum. Bu aşamada çevireceğimiz cümle neden Freire'den bir cümle olmasın;

- *Özgürlük fethedilir, armağan olarak alınmaz.*
- *Ötekileri hep cahil olarak damgalıyorsam ve kendi cehaletimi hiç fark etmiyorsam nasıl diyalog kurabilirim?*
- *Güçsüzle güçlü arasındaki çelişkiye kayıtsız kalmak tarafsızlık değil, güçlünün yanında olmaktır.*

Bunların yanı sıra neredeyse her günün ilk beş dakikasını ulusal ve küresel haberlere ayırıyoruz. Neler oluyor, neler yapabiliriz, hangi boyutta bir yardımımız dokunabilir sorularına cevaplar arıyoruz. Orman yangınları konusunda yapabileceklerimizi listeledik mesela, kadın cinayetlerinin muhtemel sebeplerini konuştuk, dilimize ve kültürümüze işlemiş, farkedilmeden süregelen cinsiyetçi/ayrıştırmacı söylem ve uygulamalar konusunda poster sunumları hazırladık. "Tolerans, öz farkındalık, şans, fırsat, empati, sağduyu" gibi kelimeler için köken/ anlam araştırmaları yaptık. Bazen öğrencilerimden gelen bir soru benim için tetikleyici oldu. Örneğin; "Hocam sizin neden *British* aksanız yok" diyen öğrencime verdiğim cevap bazen onları düşünmeye sevk etmeme olanak sağlıyor. Neyin doğru ve mükemmel olarak kabul gördüğü, buna kimlerin karar verdiği, bunun neden böyle süregeldiği, böyle olmasının kime yada neye faydasının olacağı, böyle olmak zorunda olup olmadığı gibi sorular yöneltiyoruz kendimize. Onlara herhangi bir aksana sahip olmak zorunda olmadığımızı; konuşma tarzlarının, aksanlarının, dil bilgisini kullanma çabalarının en az benimki kadar değerli olduğunu hatırlatmaya çalışıyorum. Bilmemenin, yapamamanın asla utanılacak bir şey olmadığı, tüm bunların aslında bizim içine doğduğumuz koşullar ve hayat boyu biriktirdiğimiz *kapital*lerle alakalı olduğunu daha basite indirgeyerek anlatmaya çalışıyorum.

Aslında sizlerle paylaşabileceğim daha pek çok içerik örneğim olsa da bunların, yapmaya çalıştığım şeyin gayet uygulanabilir olduğunu göstermeme yettiğini düşünüyorum. Bu süreçte hem Freire'den okuduğum hem de kendi sınıfımda farketmiş şey empati kurmanın, güvenmenin, dürüst olmanın, öğrenmeye ve dolayısıyla yanlış yapmaya açık olmanın ne kadar önemli olduğu.

Kullanabileceğimiz içeriğe ek olarak, davranışlarımızın ve kendi var olma çabamızın da görünür olmasını önemsiyorum. İşe servisle gidip gelen biri olarak "*hocam burada iyi kazandığınızı düşünüyorum, neden bir araba almıyorsunuz*" sorusunu cüretkar bulup öfkelenmek yerine bunu bir fırsat olarak görüp üzerine konuşmayı kıymetli buluyorum. Öğle arasında kafeteryada öğle yemeğimi almak için herkes gibi sıraya girdiğimde tepki gösteren iş arkadaşlarım ve bu duruma şaşırان öğrencilerim için de çoğu zaman söze gerek kalmıyor. Öğrencilerimin de acıktığını, yorgun olduğunu ve dinlenmek için onların da zamana ihtiyaçları olduğunu, bunun statü ile ilişkilendirilmemesi gerektiğini

söylememe gerek kalmadan göstermiş oluyorum. Benzer şekilde çantamda acıkınca yiyebileceğim bir şeyler bulduğumu gören öğrencilerim zamanla bu durumu yadırgamayı bırakıyorlardır diye umuyorum. Kur sonlarında kurunu başarıyla tamamlayan öğrencilerin yaşadıkları sevinçle tüm kitaplarını sınıfta bırakıp gitmelerinin ardından, yardımcı olmak isteyen öğrencilerimle hangilerinin tekrar kullanılabilir olduğuna karar verip bazılarını temizliyor, sonrasında yeniden kullanıma uygun hale getiriyoruz. Eğitimin metalaştırılmasına karşı gösterilen bir tepki olarak en azından bazıları tarafından görünür olduğumu biliyorum. Öyle ki “tükenmez kalem kullanmasak daha iyi olabilir, bir başkası da kullansın” diyen öğrenci sayım fark edilir derecede arttı.

Son olarak, en çok da kendim okuma yapmaya çalışıyorum. Bunun Freire için de çok önem arz eden bir konu olduğunu biliyorum. Okudukça yapılabilecekler listesinin kabardığı görmek beni mutlu ediyor, umutsuzluğa kapılmama engel oluyor. “Barbiana Öğrencilerinden Mektup” adlı kitapta etkilendiğim şu kısmı sizinle paylaşmak isterim;

“Şiddetle itiraz eden öğretmenlerden biri ailevi durumlarından dolayı ayırım yapmadığını ve asla yapmayı düşünmediğini söylüyordu. “Bir ödev dörtlükse, dört veririm diyordu”. Zavallı, kendisinde kınadığımız tarafın bu olduğunu anlamıyordu; çünkü bu dünyada eşit olmayanlara eşit davranmaktan daha büyük haksızlık yoktur (s.45). Bu kısımdan çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Sonrasında ofis saatimi kullanmak isteyen öğrencilerim arasında öncelik listesi hazırlamıştım. Boş vakitlerimi daha dezavantajlı koşullara sahip olan öğrencilerime öncelik vererek ya da onlar için fazladan zaman yaratmaya çalışarak geçirmeye başladım, sanırım kendimce eşitlik sağlama çabam bu.

Son olarak, yüklendiğim sorumluluğun farkında olarak mesleğimi çok seviyorum. Öğrencisi olduğum için kendimi çok şanslı hissettiğim öğretmenlerime ve öğretmenleri olduğum için çok şey öğrendiğim öğrencilerime bu vesileyle teşekkür ederim. UNESCO'nun Barış ve Eğitim Ödülüne layık bulunmuş Friere, umarım bir yerlerde hala umutla izliyordur bizi...

[1] Vittoria, P. (2017) Diyalogun Pedagojisine Giden Yol (Trans. Cakcak, Y. & Cakcak, E.) Kaldeon Yayıncılık p. 139

[2] “Where to Invade Next” directed by Michael Moore, 2016

[3] “Zero” directed by Christopher Kezelos, 2010

[4] “Le Ballon Rouge (The Red Balloon)” directed by Albert Lamorisse, 1956

[5] “The Platform” directed by Galder Gaztelu-Urrutia, 2019

[6] “The Social Dilemma” directed by Jeff Orlowski, 2020

[7] “Okulsuz Toplum.” by Ivan Illich 8th ed.

Burkay Kuru (İngilizce Öğretmeni, ODTÜ İngiliz Dili Eğitimi yüksek lisans öğrencisi, burkay.kuru2@gmail.com): Ülkemizdeki birçok kavramda olduğu gibi “öğretmenlik” kavramında da hâlâ tam olarak tanımlanmadığımız ya da tanımlandırmaktan çekindiğimiz noktalar bulunmaktadır. Bazılarına göre öğretmenlik tamamen bilgi aktarımı üzerine kurulmuş tek tip robot üretimi yapılan bir mekanın

Burkay Kuru:

Öğrencilerimden bir bilim insanı hayal etmelerini ve her birinin hayalindeki bilim insanının fiziksel özelliklerini tanımasını istedim. Bu sırada da herhangi bir başlık yazmadan tahtayı ortadan ikiye böldüm ve tanıtılan bilim insanı erkek ise tahtanın sol tarafına kadın ise de tahtanın sağ tarafına birer çentik attım. Tahmin ettiğim gibi bu etkinliği yaptırdığım iki sınıftaki tüm öğrenciler erkek bilim insanı hayal etmişti ve tahtanın sol tarafı çentiklerle dolmuştu. Daha sonra tahtanın sol tarafına başlık olarak "Erkek" sağ tarafına ise "Kadın" yazdım. Başlıklar atıldıktan sonra öğrenciler herhangi bir açıklama gerekmezden farkında olmadan cinsiyetçilik yaptıklarının farkına varmışlardı...

yansımasıyken bazılarında göre de öğretmenlik çocuk bakıcılığından öteye gidemeyecek bir mesleğin gereksiz yere yüceltilmesidir. Eğer öğretmenlik kavramının çok küçük noktalarına odaklanırsak ve öğretmenlikle ilgili diğer her şeye üç maymun oynarsak bu tanımlamaların kısmen doğru olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Peki, üç maymunu oynamadan öğretmenlik kavramının her noktasını göz önüne alarak yapacağımız bir tanım nasıl olurdu? İnanın benim de öğretmenliğin şu anki konumu ve etkisi üzerine verebilecek genelgeçer ve kapsamlı bir cevabım yok. Yine de bugüne kadar öğretmenlik üzerine almış olduğum eğitim ve yapmış olduğum çalışmalar ışığında, öğretmenliğin şu anki durumundan bağımsız şekilde, öğretmenliğin tam olarak ne olması gerektiği hakkında mütevazı bir düşüncem var: "Öğretmenlik, gelecek nesillerin herhangi bir cinsiyete, etnik kökene ya da düşünce sistemine bağlı kalmadan eşit ve adil bir şekilde yaşamasını sağlamak için yine gelecek nesiller ile iç içe çalışan bir topluluktur." Bu düşüncemin öğretmenlik kavramı üzerine oldukça büyük bir yük bindirdiğinin farkındayım. Bu yüzden öğretmenlikten bahsederken "meslek" değil de "topluluk" kelimesini kullandım. Öğretmenliği bir meslek gibi mesai saatlerine sınırlandırmak hem öğrenciler hem de öğretmenler için haksızlık olacaktır; ayrıca öğretmenlerin üzerine binen yükün de görmezden gelinmesine neden olacaktır.

Gelecek nesillerin daha eşit ve adil olmasıyla görevlendirilen öğretmenlerin esin kaynağı yine öğretmenlerin kendi eşitlikçi düşüncelerinden ve öğrencilerine yönelik adil tavırlarından gelecektir. Bu esin kaynağının sınırlarının çizilebilmesi, etkili şekilde kullanılabilmesi, pedagojik ve metodolojik olarak desteklenebilmesi adına adeta bir yol gösterici görevini üstlenen Freire ve onun öncülüğünde dallanıp budaklanmış eleştirel pedagoji tüm öğretmenler için bir altın madeni gibidir. Daha önceden bu alanda yapılmış olan araştırmalar, yazılan makaleler ve yine diğer öğretmenler tarafından hazırlanmış etkinlikler ve materyaller bize yalnız olmadığımızı hissettirirken aynı zamanda da yararlanabileceğimiz ve katkıda bulunabileceğimiz bir havuz sunmaktadır. Bu da kolektif bir şekilde hareket edersek daha eşit ve adil nesillerin oluşmasında umduğumuz kadar etkili olabileceğimizi bize gösteren olumlu bir göstergedir. Yazımın bundan sonraki kısmında bu kolektif harekete katkıda bulunmak adına daha eşit ve adil nesiller oluşturmak için yapmış olduğum birkaç etkinliği detaylı şekilde paylaşacağım ve "ne yapabiliriz?" üzerine konuşacağım.

Şu anda Ankara'da bir meslek lisesinde öğretmenlik ve aynı zamanda ODTÜ'de İngiliz Dili Eğitimi üzerine yüksek lisans yapmaktayım. Göreve ilk başladığımda öğrencilerimin birçoğunun cinsiyet eşitliği konusunda yeterince bilgilendirilmediğini fark etmem pek uzun sürmedi. İlçenin şehir merkezine uzak olması, öğrencilerin birçoğunun köylerden gelmesi ve ailelerinin genellikle en fazla lise mezunu olması kuşkusuz ki öğrencilerin cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığının yüksek olmasını engellemekteydi. 9. sınıf öğrencilerimin cinsiyet eşitliği konusunda düşünmeye itmek için öncelikle onlardan bir bilim insanı hayal etmelerini istedim. Öğrencilere düşünmeleri için birkaç dakika süre verdikten sonra öğrencilerin her birinden hayalindeki bilim insanının fiziksel özelliklerini tanımasını istedim. Bu sırada da herhangi bir başlık yazmadan tahtayı

ortadan ikiye böldüm ve tanıtılan bilim insanı erkek ise tahtanın sol tarafına kadın ise de tahtanın sağ tarafına birer çentik attım. Tahmin ettiğim gibi bu etkinliği yaptırdığım iki sınıftaki tüm öğrenciler erkek bilim insanı hayal etmişti ve tahtanın sol tarafı çentiklerle dolmuştu. Daha sonra tahtanın sol tarafına başlık olarak “Erkek” sağ tarafına ise “Kadın” yazdım. Başlıklar atıldıktan sonra öğrenciler herhangi bir açıklama gerekmesizin farkında olmadan cinsiyetçilik yaptıklarının farkına varmışlardı bile. Öğrencilerime eğer onlardan bilim insanı değil de hemşire hayal etmelerini isteseydim yine erkek hemşireler hayal edip etmeyeceklerini sordum. Öğrencilerin hemen hemen hepsi hayal edecekleri hemşirelerin kadın olacağını belirttiler. Gelen cevaplar üzerine öğrencilere toplumsal normların bizi nasıl etkilediği, kadınlar ve erkekler için nasıl ayrı ayrı yollar çizmeye çalışıldığını ve tüm bunların aslında ne kadar da yanlış olduğu üzerine verimli bir konuşma geçirdik. Konuşma sonunda kadınların ve erkeklerin her alanda eşit olduğu ve cinsiyetçiliğin yanlış olduğu konusunda hemfikirdik. Öğrencilerim bundan böyle pembe ya da mavi rengin belirli bir cinsiyete atfedilmemesi gerektiğinin, mesleklerin kadın ya da erkek işi diye ayrılmaması gerektiğinin ve cinsiyetlere yüklenen toplumsal normların insanların özgürlüğünü kısıtladığının farkında olacaklarına dair söz verdiler. Tüm bu konuşmaların üzerine konuya çarpıcı bir şekilde son noktayı koymak için “*A Class That Turned Around Kids’ Assumptions of Gender Roles!*” (Upworthy, 2016) başlıklı cinsiyet eşitsizliğine odaklanan ve cinsiyet normlarının 5-7 yaş arasında öğrenildiğini konu alan YouTube videosunu öğrencilerime izlettim. Böylece öğrencilerimin gözlerindeki parıltıyı görerek dersimi geleceğe dair umutlarımı tazeleyerek bitirdim. Yaklaşık bir ders saati süren bu etkinlik dizisi sırasında belki İngilizce kullanımını ikinci plana itmiştim ve dersin çoğunu Türkçe işlemiştim ama içim tamamen rahattı. Sonuçta bazı konular İngilizce, Türkçe, matematik ya da coğrafya öğretmekten daha çok daha önemlidir.

Öğrencilerin ufkunu genişletmeyi hedefleyen, onları etraflarındaki sorunlar hakkında düşünmeye iten bireyler haline getirmek için çeşitli sınıf düzeylerinde gerçekleştirdiğim irili ufaklı birçok kısa etkinlik de bulunmakta. Bu etkinlikler arasında benim için en özel olanlarından birisi, belki de birincisi, *The Present* (Jacob Frey, 2016) adlı kısa filmi konu alan aktivitemdir. Tek bacaklı bir çocuğun üç bacaklı bir köpekle olan sevgi-nefret ilişkisini anlatan bu kısa hikaye öğrencilerin bedensel farklılıkları olan bireylere karşı daha olumlu bir bakış açısı geliştirmesini hedefliyor. Aynı şekilde kısa filmde geçen popüler İngilizce kalıplar da öğrencilerin İngilizce kelime haznesini insidental bir şekilde artırmakta oldukça başarılı. Bu etkinlik kapsamında öğrencilere öncelikle kısa filmi izletiyor ardından da onlara İngilizce bir şekilde filmdeki çocuğun neden köpeğe karşı sevgi-nefret ilişkisi gösterdiğini soruyorum. Öğrenciler, çocuğun kendi bedensel farklılığına olan kızgınlığını köpeğe yansıttığını rahatça anlayıp bu konu hakkında tartışmaya başlıyor. Daha sonraki sorularım ise çocuğun ve köpeğin bedensel farklılıklarından dolayı çekmiş olabilecekleri zorluklar hakkında oluyor. Böylece öğrenciler kendilerini filmdeki çocuğun ve köpeğin yerine koyarak bedensel farklılıkları olan bireylere karşı daha empatik bir yaklaşım elde ediyor. Son olarak da toplumda bedensel farklılıkları olan insanlara yapılan haksızlıklar hakkında konuşma yapıyor ve öğrencilerin bu

tarz haksızlıklara karşı çözüm yolları düşünmelerini isteyerek etkinliği bitiriyorum.

12. sınıflardaki “Human Rights” teması kapsamında da öğrencilerin toplumdaki haksızlıklar hakkında düşünmelerini sağlayacak birkaç küçük etkinlik yaptırıyorum. Mesela, Orwell’in (1989) o ünlü sözünden yola çıkarak tahtaya hem Türkçe hem de İngilizce olarak “Her insan eşittir ama bazı insanlar daha eşittir.” yazarak öğrencilerin bu cümleden ne anladıklarını İngilizce şekilde soruyorum. Öğrencilerden gelen cevapları cinsiyet, yaş, etnik köken gibi kategoriler altında tahtaya yazarak ülkemizde ve dünyada bulunan eşitsizlik durumlarını temalaştırıyorum. Daha sonra öğrencilere cinsiyetçiliğin, yaşçılığın ve ırkçılığın ne gibi problemler yarattığını soruyorum ve öğrencilerden gelen cevaplara göre ülkemizde sık görülen durumlardan örnek vererek öğrencilerin gündelik hayatta kanıksadığı eşitsizlikler hakkında düşünmelerini sağlamaya çalışıyorum.

Tabii ki eleştirel pedagojide asıl olan süreklilik yakalayıp öğrencilerin örnek alabileceği, sorumluluktan kaçmayan demokratik ve eşitlikçi öğretmen davranışı sergilemektedir. Eşit ve adil nesiller yetiştirme görevimizde yukarıda bahsettiğim etkinliklerin önemi yadsınamayacak kadar çoktur ancak her gün bu tarz etkinlikler gerçekleştirilemeyeceği de aşıkardır. Bu yüzden öğretmenlerin birinci görevi kendi davranışlarını kontrol ederek öğrencilere adeta bir idol olmaktır. Bu durumda öğretmenlerin dillerinden cinsiyetçi kelimeleri ve kalıpları arındırmaları, kapsayıcı cümleler kullanmaları, insana ve hayvana değer veren davranışlarda bulunmaları, her zaman adaletle önem vermeleri ve adil olanın peşinden gitmeleri, tüm bireylerin eşit olduğuna dair inançlarını açıkça dillendirmeleri ve yeri geldiğinde ülkedeki ve dünyadaki problemler hakkında dürüst fikirlerini ve bu problemler hakkındaki olası çözüm yollarını paylaşmaları esastır. Bunları başarmak zor mudur? Evet, maalesef. Yine de denenmeli midir? Evet, kesinlikle. Eşit ve adil nesillerin oluşması elbette kolay olmayacaktır ve bireysel çabalar her zaman istenen düzeyde başarıya ulaşmayacaktır. Belki de düşündüğümüzden çok daha fazla kez hayal kırıklığına uğrayacağızdır veyahut öğrencilerimizi hayal kırıklığına uğratacağızdır. Freire'nin ilkelerini takip etmek ve eleştirel pedagojinin gerekliliklerini yerine getirmek kolay bir iş değildir çünkü eleştirel pedagoji etrafımızdaki problemlere sırt çevirmemizi engeller ve birçok insanın sormak istemediği soruları sormamızı teşvik eder. Tüm bunların biraz karamsar geldiğini farkındayım ama bugünkü karamsarlığımız geleceğin iyimserliğine ulaşabilmemiz için bir koşul. Carl Sagan (1994)'ın da dediği gibi iç rahatlatıcı masalarda yaşamaktansa acı gerçekleri kabul etmeliyiz. Eğer günümüzün acı gerçeklerini tespit edip kolektif bir şekilde çalışırsak, eşitlik ve adalet savaşçısı olursak, şu an yaptığımız gibi birbirimizle tecrübelerimizi, kaygılarımızı ve sevinçlerimizi paylaşırsak, öğrencilerimiz için örnek bireyler ve mesleğimize layık öğretmenler olursak geleceğin iyimserliğine ulaşmamız kaçınılmaz olacaktır.

Griffin, J., & Orwell, G. (1989). *Animal farm*, George Orwell. Harlow: Longman.
Sagan, C. (1994). *Pale blue dot : a vision of the human future in space*. Random House.

Tuba Topluk (İngilizce Öğretmeni, ODTÜ İngiliz Dili Eğitimi yüksek lisans öğrencisi, tubatopluk@gmail.com): Eleştirel Pedagoji ve Freire

ile üniversite hayatımın ilk yılında tanıştım. Bir öğrenci olarak üzerinde düşündüğüm ve anlamlandırmaya çalıştığım şeyler şu an bir öğretmen olarak düşünüp uygulamaya çalıştıklarımdan çok farklıydı. Bana göre eleştirel pedagoji her okuduğumda farklı bir bakış açısı kazandığım ve kendimi bambaşka düşünceler içinde bulduğum bir felsefe. Bence her şeyin başlangıç noktası soru sormak ve bunun kazandırdığı bakış açısıyla soruları artırıp genişletmek.

Her ne kadar eğitimin devletin ideolojik bir aygıtı olduğunu birçok kez okumuş ve üzerinde tartışmış olsam da öğretmenliğe ilk başladığımda birçok şeyden habersiz ve tecrübesizdim. Meslek hayatıma özel bir okulda başlamak her şeyi daha iyi görmemi ve daha çok sorgulamamı sağladı. Fark ettim ki, eğitim de tıpkı diğer birçok alan gibi belli bir gruba hizmet ediyordu ve eğitimin hedefleri tekdüze, düşünmeden kabul eden, sistemi devam ettirecek bireyler yetiştirmektir. Müfredat, okul kuralları, okul kültürü, öğretmenlerden ve öğrencilerden beklenen yaklaşım ve davranışlar tamamen bunu gösteriyordu. Derslerde cinsiyet eşitliği, inanç özgürlüğü ve bilimsel düşünmeyle ilgili konuları ele aldığım ve öğrencilerimin sorgulamasını sağlamaya çalıştığım için birkaç kez uyarıldım. Sadece İngilizce öğretmem ve kitap dışında herhangi bir aktiviteyle uğraşmamam istendi. İsminde 'özel' geçen her şeyle bağımı koparıp bir devlet okuluna atandığımda ise artık her şey bambaşka idi. Sanki büsbütün farklı bir sistemde, apayrı bir dünyadaydım. Şehrin gelişmemiş bir bölgesinde, çoğunlukla Kürt, Zaza ve mülteci çocukların olduğu bir okulda çalışmaya başlayınca öncelikle nereden başlamam gerektiğini, ne yapmam gerektiğini anlayamadım. Daha önce çalıştığım okulun, halihazırda çalışıyor olduğum bu okulla aynı şehirde olmasına rağmen sunulan imkanlar arasındaki farklılık beni üzmüş ve korkutmuştu. Öğrencilerimin birçoğu Türkçe bilmezken onları birçok şeyden sorumlu tutmam ve her şeyi biliyorlarmış gibi davranmam bekleniyordu. Gözümüzün önünde olan eşitsizliği görmemişim gibi yapmam isteniyordu. Birçok şeyin öğrenciler veya öğretmenler tarafından sorgulanmaması isteniyordu, maalesef hala isteniyor.

Biliyorum ki bir öğretmen olarak düşündüğünüzü söylemek çoğu zaman problem yaratıyor. Özellikle de işe yeni başlayan 'aday' bir öğretmenseniz herkesten daha çok çalışmanız, sorgulamamanız ve deyim yerindeyse "icat çıkarmamanız" isteniyor. Tam da bu zamanda bir yüksek lisans öğrencisi olarak Yasemin Hocamızın hazırladığı "*Critical Pedagogy and Language Education*" (Eleştirel Pedagoji ve Dil Eğitimi) dersine katılma şansım oldu. Bir öğretmen olarak içinde bulunduğum sistemi görme, bunun üzerine okuma ve araştırma imkânı buldum, bunlara ek olarak, Freire ile yeniden karşılaşmak, onu yeniden okumak ve düşünmek bana fazlasıyla güç verdi. Üzerinde düşünüp de isimlendiremediğim her şey daha önce düşünülmüş ve sebepleriyle bana sunulmuştu. Keşke bu dersi lisans hayatımın başından itibaren her sene alma şansım olsaydı...

Birçok şeyin sorumluluğunu alarak bir yerlerden başlamak gerektiğini düşündüm. Ben bu problemleri yaşayan ne ilk ne de tek kişiyim, problemleri ve sebeplerini biliyorum ve öğrenmeye çalışıyorum. Bu sebeple susamam ya da hiçbir şey yokmuş gibi davranmam. Her bireyi olduğu gibi kabul etmek, ona değerli olduğunu, herkesten farklı yetenekleri olabileceğini ve başarılı olabileceğini göstermek ilk

Tuba Topluk : Bir sınıfta ilk tanıştığımda daima şu soruyu soruyorum: "Bu sınıfta Türkçe dışında bir dil bilen var mı?" (Sadece mülteci öğrencilerim parmak kaldırıyor.) "Bu sınıfta Kürtçe veya Zazaca bilen yok mu?" (En az on beş parmak kalkıyor.) "Önemli bir dil değil ki?", "Bir işimize yaramıyor." ifadeleri en çok duyduğum sözler. Bir insana yapılabilecek belki de en kötü şeylerden biri bu; kendini, benliğini değersiz hissettirmek. Öğrencilerime maalesef hiç konuşma hakkı verilmemiş, kendi düşüncelerini ifade etme özgürlüğü de... Bir konuda onların fikirlerini sormak; bildikleri dilin, sahip oldukları kimliğin ne kadar değerli olduğunu söylemek onlar için belki de okulda öğrendikleri her şeyden daha önemli.

hedefim oldu. Bir sınıfla ilk tanıştığım da daima şu soruyu soruyorum: “Bu sınıfta Türkçe dışında bir dil bilen var mı?” (Sadece mülteci öğrencilerim parmak kaldırıyor.) “Bu sınıfta Kürtçe veya Zazaca bilen yok mu?” (En az on beş parmak kalkıyor.) “Önemli bir dil değil ki?”, “Bir işimize yaramıyor.” ifadeleri en çok duyduğum sözler. Bir insana yapılabilecek belki de en kötü şeylerden biri bu; kendini, benliğini değersiz hissettirmek. Öğrencilerime maalesef hiç konuşma hakkı verilmemiş, kendi düşüncelerini ifade etme özgürlüğü de... Bir konuda onların fikirlerini sormak; bildikleri dilin, sahip oldukları kimliğin ne kadar değerli olduğunu söylemek onlar için belki de okulda öğrendikleri her şeyden daha önemli. Yapılabilecek en önemli şeyin öğrenciler için rahat konuşacakları bir ortam hazırlamak olduğuna inandığım için sık sık onların fikirlerini soruyorum. Bir konuda önce onların fikrini sorup kendi fikrimi en sona saklıyorum. Öğrencilerimle derslerimizde sık sık konuları farklı yönlerden ele almaya çalışıyoruz, birçok şey üzerine tartışıp fikir belirtebiliyoruz. İngilizce kitaplarının neden İngiliz aksanıyla hazırlandığını düşünüp farklı ülkelerden insanların konuşmalarını dinliyoruz, kutlamalardan bahsederken hem kendi şehrimizde olan festivaller hem de mülteci öğrencilerin geldiği ülkelerdeki kutlamalar hakkında konuşuyoruz. Irak, Suriye, Afganistan’daki tarihi ve turistik yerlerden bahsediyoruz. Bir öğretmen olarak kendime sık sık “Acaba sınıfta yeterince rahat bir ortam yaratıyor muyum?”, “Öğrencilerim benimle konuşurken çekiniyor mu?”, “Her öğrenciye eşit davranıyor muyum?”, “Öğrencilerime karşı ön yargım var mı?” gibi sorular soruyorum. Bir takım Arapça, Kürtçe veya Zazaca sözcükler öğrenerek, öğrencileri gördüğümde onları kendi dillerinde selamlamaya çalışıyorum. Öğrencilerimin birçoğunun ırkçılığa maruz kaldığını biliyorum. Önce kitaplarımızdan başlayarak günlük hayatımızdan örneklerle onları eleştirel düşünmeye teşvik etmeye çalışıyorum. Bulduğumuz sistem içinde belki de istediğimiz birçok şeyi yapabilmek imkânsız gelebiliyor fakat biliyorum ki kelime seçimimden kendimi ifade edişime, öğrencilerimle iletişimimden yaptığım aktivitelere kadar her şey öğrencilerim için birer ipucu. Benim bir öğretmen olarak neyi nasıl düşündüğümü kelimelerle ifade etmeme gerek bile kalmadan öğrencilerim her zaman onların yanında olduğumu, onları sorgulamaya, düşünmeye yönelttiğimi ve herkesi kucaklayan eşit bir eğitim istediğimi bildiklerini biliyorum.

Yaşamın her alanında; okuduğumuz kitapta, dinlediğimiz televizyon programında, her gün gittiğimiz okulumuzda eleştirel pedagojiden bir parça var. İyi ki Freire ile hayatımın en önemli zamanlarında tanıştım, onu okudum ve anlamaya çalışıyorum. Eleştirel pedagoji bizi daha çok sorgulayan ve daha çok çalışması gereken bir öğretmen olmaya teşvik ediyor. Bu her zaman kolay olmayacak, birçok kez deneyip birçok kez hayal kırıklığına uğrayacağız ama sonunda tek bir hayata dokunmak yaptığımız her şeyi daha anlamlı kılacak. Freire ile tanışmışsanız ve bu yazıyı okuyorsanız bir şeylerin olması gerektiği gibi olmadığını, sistemdeki sorunların ve eşitsizliğin farkındasınız demektir. Yapmanız gereken ufak bir başlangıç; belki bir soru sormak belki de etrafınızı daha iyi gözlemlemeye çalışmak! Deneye yanıla istediğimiz yere beraber ulaşacağımıza eminim. Daha eşit ve barışçıl günlere ulaşmak dileğiyle...

Xhana Metaj (İngilizce Öğretmeni, ODTÜ İngiliz Dili Eğitimi yüksek lisans öğrencisi, xhana.aydin@gmail.com): Eleştirel pedagoji

Xhana Metaj: Freire çok temel bazı kavram ve eylemler kullanmaktadır. Bizler, bireyler ve eğitimciler olarak, günlük yaşamımızda bunları kullanarak küçük değişiklikler yapabilir ve bunların bir domino etkisi yaratmasını umabiliriz. Öncelikle unutmamız gereken temel nokta şudur: kimse kimseyi özgürleştiremez, insanlar kendi kendilerini özgürleştirir. Eğitimci olarak bize düşen orada olup soru sormak, önkabullere meydan okumak ve diyalogu teşvik etmektir.

zihnin özgürleşmesi ile ilgilenen bir eğitim alanıdır. Eğitimciler olarak bizler özgürleşme yolunda birer aracıyız; dünyayı öğrencilerimiz ve onların dokunacakları hayatlar için biraz daha adil ve hakkaniyetli bir yer haline dönüştürme çabamızdayız. Buna soyunmak insana en başta göz korkutucu görünebilir, ne var ki Freire'yi okuyup gerçek anlamda anlayınca aslında bu işin oldukça basit olduğunu görürsünüz. Bu eğitim gurusunun fikirleri o kadar temel ve açıktır ki onları uygulamamak adeta bir suç teşkil etmektedir. Freire çok temel bazı kavram ve eylemler kullanmaktadır. Bizler, bireyler ve eğitimciler olarak, günlük yaşamımızda bunları kullanarak küçük değişiklikler yapabilir ve bunların bir domino etkisi yaratmasını umabiliriz. Öncelikle unutmamız gereken temel nokta şudur: kimse kimseyi özgürleştiremez, insanlar kendi kendilerini özgürleştirir. Eğitimci olarak bize düşen orada olup soru sormak, önkabullere meydan okumak ve diyalogu teşvik etmektir.

Benim yüreğime en çok dokunan sorun toplumsal cinsiyet meselesi. 7. sınıf öğrencilerimin de feminist konularla ilgilendiğini fark ettim. 11 ya da 12 yaşlarında hassas bir yaş döneminden geçen öğrencilerim çoktan toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa anık olmuş, sebep olmuş ya da bu durumdan mağdur olmuşlardı. Bu nedenle kendimi sıklıkla bu konuları gündeme getirirken buldum; projeler ve aktiviteler aracılığıyla sınıf tartışmaları yapıyor, o çok ihtiyaç duyduğumuz diyalogu başlatıyoruz. Diyalog bir kere başlayınca yarattığı küçük dalgaların etkilerinin kıyıda kırıya hissedileceğini umuyorum.

Sizlerle yaptığımız bu etkinliklerden birini paylaşmak istiyorum. Geçen yıl Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde 7. sınıf öğrencilerime bilinçdışı inançlarını sorgulatacak bir aktivite yaptırıp "İtfaiyeci" başlıklı bir metin okudum. Ben metinde sözü edilen kişiyi ve olayları tasvir ederken onlardan da itfaiyecinin yüzünü çizmelerini istedim. Metinde itfaiyecinin cinsiyetine dair hiçbir gönderme olmamasına rağmen öğrencilerimin tamamı erkek bir itfaiyeci resmetti. Aktivitenin sonunda neden bir kadın değil de erkek resmettiklerini açıklamalarını istedim. Bu sayede toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilen mesleklere, toplumsal cinsiyet rollerine ve kendi hayatlarında deneyimledikleri cinsiyet eşitsizliğine dair canlı bir tartışma yürüttük.

Ankara'da görece zengi bir semtte bir özel okulda öğretmenlik yapıyorum. Öğrencilerim orta üst ve üst sınıf ailelerden geliyor. Aileleri, öğrencilerimin eğitimlerini, hobilerini ve tutkularını karşılayacak maddi imkanlara sahipler. Öğrencilerimin imtiyazlı bir gruptan geldiğini ve yoksulluğa ve sınıf bazlı ayrımcılığa dair birinci elden deneyimleri olmadığını söyleyebilirim. Ne var ki 8 Mart etkinliği sırasında bazı öğrencilerim ilginç bir kaygılarını dile getirdiler. Kızların bazıları pek çok spor dalında erkekler ile eşit görülmediklerini söylediler. Son derece hevesli bir basketbol oyuncusu olan bir öğrencim erkek basketbol takımının kendi takımlarını küçümsediğini söyledi. Kızlara sürekli olarak yeterince iyi olmadıkları ya da en azından erkek takımını yenecek kadar iyi olmadıkları söyleniyordu. Kızlarsa bu duruma daha fazla katlanamayacaklarına karar verip erkek takımını kendileriyle maç yapmaya davet etmişlerdi. Bunu duyduğuma çok sevinmiştim. Maçı kız takımı kazanmıştı! Dersin sonundaysa bir kız öğrenci yanıma gelip

bu konuda kendilerini ifade etmeleri için onlara alan açtığım için bana teşekkür etti. Bu teşekkür bana çok dokundu.

Öğrencilerin sözlerinden de anlaşılacağı gibi, gençlere toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda duygularını ve fikirlerini ifade etmek için alan yaratılmıyor ve bu durum onları olumsuz etkiliyor. Bu alanı bulduklarında öğrencilerim, özellikle de kızlar, paylaşmaya, dinlemeye ve dertleşmeye çok heveslilerdi. Diyalog kurmak ya da kendimizi ifade etmek için özel günleri beklememize gerek yok oysa ki. Hem kendi önkabullerimizi hem başkalarınınkini açıkça ve sürekli olarak sorgulayıp diyaloga girerek Freire'nin teorisini günlük pratiğe dönüştürebilir, böylece ezilenlerin düşünce ve eylem birliği içine girmesini sağlayabiliriz. Hepimizin öğrencilerimizin kendi seslerini bulmalarına yardımcı olmak için sorumluluğumuz var.

Fatma Çelik Çifcibaşı (İngilizce Öğretmeni, ftmametu@gmail.com):

Öğretmenliğe ilk başladığım yıl sudan çıkmış balığa döndüm desem herhalde mübalağa etmiş olmam. Durum tam olarak buydu. Eğitim fakültesinde ve bölümde öğrendiklerimi hırsıyla uygulamaya çalıştım fakat saha bambaşka bir dünya gibiydi. Meslekte 8. yılımı çalışıyorum. MEB'e bağlı çeşitli ortaokullarda, doğuda ve batıda görev aldım. Bazı deneyimlerimden, sosyal yaşantılardan ve sınıf içi uygulamalardan eleştirel pedagoji bakış açısıyla bahsetmek isterim.

Mesleğe bir köy okulunda başladım. Okula ilk kez 3 kadın öğretmen olarak gittik. Üçümüzün de ilk görev yeri idi. Hepimiz çok güzel takımlar giymiştik o gün. Pek heyecanlıyız. Okulumuzun müdürü başka bir yere görevlendirilmiş meğer. Birimiz okulun anahtarını aldık, birimiz bayrağı, birimiz okul mührünü. Okulumuz çok kirlenmişti yaz sürecinde ve temizlik yapılmamıştı. Biz o takımlarla bütün okulu yıkadık o gün hortumla. Bu benim asla fakültede hayal edebileceğim bir durum değildi. İngilizce öğretmek önceliğimizdi ve ben başka bir şey için hazırlıklı değildim ama bazen sosyal ve fiziksel durumlara adapte olabilmek, o an motivasyonu kaybetmeden güçlü durabilmek ve bulunduğu bölgede fark yaratabilmek gerekiyor. O günü ve sonrasında yaşadığım benzer durumları asla unutmuyorum.

Bir diğer konu gittiğiniz okullarda branş öğretmeni olmadığı zaman onun yerini doldurmanız gerekliliği. Bahsettiğim bu okulda din kültürü ve ahlak bilgisi, beden eğitimi, müzik ve resim gibi derslere girmek durumunda kaldım. Halihazırda İngilizce öğretmeye hazırlıklıydım ve diğer branşlar hakkında hiçbir fikrim yoktu. Tabi o zamanlar akıllı tahta uygulamaları da yok. Sınıflarda projeksiyon yok. Bilgisayar götürsem kışın sürekli elektrik gidiyor. Örnek vermem gerekirse din kültürü dersinde dua ezberinden ziyade ahlak eğitimine odaklanıyordum. Kadın ve erkeğin toplumdaki yeri, iyi insan olmak, başkaları için neler yapabiliriz vs. Müzik dersinde sesi güzel olanlar türkü söylüyordu. Bazen telefonda bir şeyler açıp dinletirdim onlara.

Ayrıca çocukların buldukları yerin sosyal konumuna da hazırlıklı olmak gerekiyor. Veli ziyaretleri yapmaktan asla korkmadım ve orada her hafta veli ziyaretine gidiyordum. Bütün arkadaşlarıma tavsiyem mutlaka veli ziyaretleri yapmalarıdır. Özellikle o bölgelerde kadınlar devlet yetkilisi

Fatma Çelik Çifcibaşı:
Öğrenciler farklı evlerden geliyor. Bambaşka dünyalar, bambaşka diyaloglar, türlü çeşit anneler ve babalar, bazı günler mutlu, bazıları maddi sıkıntıyla geliyor, bazıları Türkçe bilmiyor, bazıları daha asabi, bazıları fazla uysal. Kimisi kavga gürültü içinden geliyor. Hepsini sevmek zorundayız, gözümüzde hepsi eşit olmak zorunda. Eğitimciler olarak önyargılı olamayız. Olmamak zorundayız. Her zaman belki kolay olmayabilir fakat sağlıklı ve güvenli hissettirmek zorundayız.

olarak sizi görüyor. Nasıl ağırlayacaklarını şaşırırlar. Gözlerinin içi güler, bazı patiklerim hala onların verdikleri patikler. Ekmek yapınca okula yollarlar. Eğer yaz tatilinden dönünce sınıfta kız çocuğu sayısı sabit kalsın istiyorsak hepimiz çabalamalıyız. Annelere anlatmak gerekiyor ve babalara da. Eğitimden zarar gelmeyeceğini, güçlü ve eğitimli kızları olursa dünyalarının değişeceğini ailelere anlatmak gerekiyor. Hala beni arayan vefalı öğrencilerin olması çok güzel ama bazı velilerim bayramlarda da ararlar. Bir kızım var böyle okutmayacaklar diye ödüm koptu. Seneye psikolog olacak.

Yine aynı okulda sınıfta İngilizce konuştuğum için hem öğrencilerden, hem idareden tepki alıyordum ve bu beni ciddi anlamda strese sokuyordu. Kendimi başarısız hissettim ve sürekli ağlamaklı gezmeye başladım. O dönemde yüksek lisansa kabul aldım ve yaptığım okumalar bana kendimi çok iyi hissettirdi. Danışmanlarımla fikir alışverişi yaptım. Önce dilimi en basite indirgedim. Sonrasında öğrencilerle kelime kutuları hazırladık, sınıf panolarımızı süsledik. Bir yerden başlamıştık ve ben artık daha amaçlı hissediyordum. Caydırıcı faktörler olduğu zamanlar oluyordu. Okula geldiğimiz bir sabah bazen kalorifer sistemi donmuş oluyordu. Bir öğle arası pürmüzle menemen pişirdiğimiz de oldu. Karı eritip çay demlediğimiz zamanlar da oldu. Bazen yoğun kar yağışı yüzünden okula ulaşmak saatler aldı. Erkek öğretmenler inip arabayı iterdi. Biz kadın öğretmenler mahsur kalmaktan korkardık köy yolunda. Şimdi tebessüm ederek yazıyorum bu anıları. İyi ki yolum oralardan geçmiş. Öğretmen adayı arkadaşlarım eğer gözünüzü karartıp doğuda çalışmaya karar verirsiniz sizi bekleyen bu tarz fiziki olumsuzluklar olacak. Be prepared!

İkinci görev yerime geldiğimde durum daha farklıydı. Öğrenciler daha parlak görünüyordu çünkü öğretmenleri sık değişmemiş ve bir düzen hakim olmuş fakat sosyokültürel açıdan daha önyargılı ve çalışması zor bir ortamım oldu. Öğrencilere “parties” ünitesi öğretirken evdeki “catwoman” kostümüyle sınıfa girdim. Öyle catwoman gibi de değil yani baya pelerin ve maske aslında. İdare tarafından sürekli izlendiğimi hatırlıyorum o dönemde. Bu ve bunun gibi daha bir sürü şey. O dönemde bu durumla başa çıkamadım. Sürekli huzursuz çalıştım. Şimdi biraz daha geniş bir çerçeveden bakabiliyorum. O zamanlar çok asilik yaptım ve müdür beyle çok gerginlik yaşadım. Biraz daha üslubum yumuşak olsaydı belki o da daha anlayışlı olabilirdi. İnsan ilk yıllarda daha sabırsız ve fevri olabiliyor. “İşimi yapamayacağım, bana karışamazsınız” algısı daha fazla oluyor sanırım. Belki Halloween konusuna değinip konuştuktan sonra bizdeki millî ve dinî bayramlara da değinebilirdim. Yelpazeyi bazen biraz geniş tutmak önemlidir ve gereklidir, artık bunu öğrendim sanırım.

Bunun dışında bahsetmek isteyeceğim bir diğer konu cinsiyet konusu ile alakalı olabilir. Çalıştığım okulda kız erkek sınıfları ayrı. Bu duruma hala alışamadım desem yeridir. Sınıf yönetimi açısından sınıflar daha sessiz oluyor, evet doğru, fakat biz İngilizce öğretmenleri sessiz sınıf sevmeyiz. Bu durum umarım yakın gelecekte değişir. Kadın ve erkek toplumun her yerinde eşitse ya da eşit olsun istiyorsak onların bir arada olması gerekir kanımca. Ama tabi bana soran yok. Hiç olmadı. Zaten bize

hiç sorulmaz. Neyse; bir erkek sınıfında “yummy breakfast” ünitesini bitirirken proje ödevi olarak bir tarif hazırlamalarını istedim. Videolu bir etkinlik olacaktı. Bu sınıftaki öğrenciler birden huzursuz oldular çünkü asla erkeğe göre bir iş değildi onlara göre. O an tabii ki bozuldum bir şeyler de söyledim ama bu işi burada çözemeyeceğimi biliyordum. O gün bütün velilere telefon ettim ve bu projeden bahsettim babaları ve anneleri aradım. İlerleyen haftalarda bizim oğlanlar sofraya kuruyor, annelere yardım ediyordu. Kalıcı olmuş mudur bilmiyorum ama beni çok mutlu etmiştir. Bunun gibi pek çok örnekler bu 8 yılın her yerinden çıkar diye düşünüyorum.

İşin özü, öğrenciler farklı evlerden geliyor. Bambaşka dünyalar, bambaşka diyaloglar, türlü çeşit anneler ve babalar, bazı günler mutlu, bazıları maddi sıkıntıyla geliyor, bazıları Türkçe bilmiyor, bazıları daha asabi, bazıları fazla uysal. Kimisi kavga gürültü içinden geliyor. Hepsini sevmek zorundayız, gözümüzde hepsi eşit olmak zorunda. Eğitimciler olarak önyargılı olamayız. Olmamak zorundayız. Her zaman belki kolay olmayabilir fakat sağlıklı ve güvenli hissettirmek zorundayız.

Bitirirken; iyi ki bu yolu seçmişim diyorum. Tüm yaşanmışlıkları seviyorum. Hepsinden öğrendim ve öğreneceğim de. Freire’ nin 100. yaşını kutlarken onun da bizden ve gelecek nesillerden umutlu olduğunu biliyorum. Sonsuz teşekkürlerimle...

Yasemin Tezgiden Cakcak: Freire’ nin 100. Yaşında diyalogun pedagojisini nasıl hayata geçirdiğimizi paylaşıyoruz bu yazıda. Freire, bankacı eğitim sistemi olarak adlandırdığı ana akım eğitim sisteminin bir tahakküm aracı olduğunu söylüyordu. Bankacı eğitim gerçekliği, durağan, hareketsiz, cansız ve parçalanmış olarak yansıtarak gerçekliğin üzerini örtüyor, öğrencileri bilgiyle doldurulacak nesnelere olarak görüyor, onların yaratıcılığını ve merak duygusunu öldürüyordu. Derslerde sunulan içerik öğrencilerin varoluşsal gerçekliğinden tamamen uzaktı. Freire, bankacı eğitimin “anlatma hastalığından muzdarip” olduğunu yazıyordu. Kendine otorite atfeden öğretmen diyaloga kapalı tutumuyla bilgiyi kendi mülkiyetinde görüp öğrencilerine “bahşedecek”ti.

Freire’ nin savunduğu problem tanımlayıcı diyalojik eğitimse eğitimi bir özgürleşme aracı olarak görüyor, öğrencilerin hayatı ile, şimdi ve burada olan ile ilgileniyor, bugünün sorunlarını tarihsel bir çerçevede okumayı amaçlıyordu. Gerçekliğin statik olmadığını, dönüşüm içinde olduğunu dile getiriyor, insanın tamamlanmamış bir varlık olarak keşfederek, öğrenerek insanlaşacağını savunuyordu. Öğretmen-öğrenci çelişkisinin aşılmasını, tüm tarafların birlikte öğrenmesini hedefliyor, öğrencilerin kelimeyi ve dünyayı okumalarını sağlamak istiyordu. Bu süreçte salt düşünmek yetmez, eyleme de geçmek gerekirdi. Praksis, yani düşünce ve eylem birliği içinde özgürleşebilirdi insan ancak.

Diyalogun pedagojisini gerçekleştirmenin olmazsa olmaz koşulları vardı ama. **Alçakgönüllülük** olmadan diyaloga girmek mümkün olamazdı örneğin. Her şeyi ben biliyorsam neden başkaları ile diyaloga girecektim ki? **Sevgi** olmadan diyalog temelli bir ilişki kurmak mümkün olamazdı ki. **Güven** duygusu öğrencilerin ve tüm ezilenlerin akıl yürütme

Yasemin Tezgiden Cakcak: Biz eğitimciler kimin yanındayız? Ezilenin ve bastırılanın mı yoksa güçlünün ve ezenin mi? Taraf tutmadığımızı düşünsek bile bir tarafta yer aldığımızı hatırlayarak kimin yanında olduğumuzu düşünerek başlanabilir belki diyalogun pedagojisine. İlk önce kendimizle diyaloga geçerek. Kim olduğumuz, önkabullerimiz, önyargılarımız, nereden geldiğimiz, imtiyazlarımız ya da ezilmişliğimiz bizi eğitim sisteminin neresinde konumlandırıyor? Biz kendimize hangi rolü ya da roller biçiyoruz?

ve özgürleşme potansiyeline inanmak, güvenmek demektir. Onlara yangında kurtarılacak nesne muamelesi yapmadan, diyalog içinde hep birlikte özgürleşeceğimize inanmaktır güven. Ama özgürleşmenin çocuk doğurmak kadar sancılı bir süreç olduğunu da bilerek. **Umut** yoksa, diyalogun sürmesi mümkün değildir. Mücadele içinde diri kalırdı umut, kollarını bağlayıp oturarak değil.

Peki diyalogun pedagojisi bugün ve bu kriz ortamında mümkün mü? Nereden başlamalı? Ne yapmalı?

Belki sorulacak ilk soru şu: Biz eğitimciler kimin yanındayız? Ezilenin ve bastırılanın mı yoksa güçlünün ve ezenin mi? Taraf tutmadığımızı düşünsek bile bir tarafta yer aldığımızı hatırlayarak kimin yanında olduğumuzu düşünerek başlanabilir belki diyalogun pedagojisine. İlk önce kendimizle diyaloga geçerek. Kim olduğumuz, önkabullerimiz, önyargılarımız, nereden geldiğimiz, imtiyazlarımız ya da ezilmişliğimiz bizi eğitim sisteminin neresinde konumlandırıyor? Biz kendimize hangi rolü ya da roller biçiyoruz?

Öğrencilerimizi tanıyor muyuz? Dertleri, istekleri, hayalleri, umutları neler? Yoksa onlara doldurulacak bir kap ya da bir nesne muamelesi mi yapıyoruz? Öğrencilerimizi beraber olduğumuz kısıtlı zamanlarda “görüyor muyuz?”

Öğrenci-öğretmen çelişmesini kırmak mümkün mü? Öğretmenin bilgi birikimi ve deneyiminden gelen mesleki otoritesi ve konununun verdiği gücün varlığını yadsımadan beraber öğrenmek, birbirimize öğretip birbirimizden öğrenmek mümkün mü?

Sistemin içinde sisteme karşı adımlar atmak, mevcut sınav sistemi içinde demokratik ve diyaloga dayalı bir iletişim ve ilişki kurmak, bir dönüşüm yaratmak, hegemonya karşıtı bir alan açmak mümkün olamaz mı?

Düşünce ve eylem birliği ile özgürleşme yolunda ilerlerken kendi söylediklerimizle yaptıklarımız uyumlu, tutarlı ve inandırıcı mı? Demokrasiye, özgürleşmeye, eşitliğe, adalete yürekten inanıyor muyuz?

Daha demokratik, adil ve eşitlikçi bir yaşam için okulda ve okul dışında düşünce ve eylem birliği içinde yol alabilir miyiz?

Bu soruların yanıtını verdikten sonra belki bu Pazartesi'den itibaren, öğrencilerimizi dinlemek, onlarla gerçek bir ilişki kurmak, onlarla kurduğumuz iletişim biçimini daha demokratik hale getirmek, ders içeriğinin öğrencilerin hayatı ile bağını kurmak, öğrencileri soru sormaya yöneltmek gibi adımlar atabiliriz.

Öğrencileri bilgi üretmeye, yazı yazmaya, birlikte okuyup öğrenmeye, araştırmaya, tartışmaya yöneltmek, kültür çemberleri kurmak, birlikte blog-dergi-fanzin çıkarmak, öğrencilerin karşılaştıkları her duruma eleştirel bir gözle bakabilmelerini sağlamak, eleştirel içerikli etkinlikler organize etmek, yarışmayı değil dayanışmayı yüreklendirmek diyalogun pedagojisine yönelik atılabilecek diğer adımlar arasında.

Derslerde eşitlikten, adaletten, demokrasiden söz etmek ve bunu en azından ders içinde hayata geçirmeye çalışmak; sınıfçılığa,

ırkçılığa, cinsiyetçiliğe, yaşçılığa, homofobiye ve her tür ayrımcılığa karşı çıkmak; marjinalleştirilen öğrencileri korumak, savunmak ve marjinalleştirilmelerini önlemek mümkün olamaz mı? Akran zorbalığına ve mobbinge göz yummamak, öğretmenlerin değersizleştirilmesine karşı çıkmak, hep beraber dayanışma içinde karşı karşıya olduğumuz haksızlıklara ses çıkarmak, tavır almak bir duruş sergilemek de.

Tüm bunları gözden geçirince Freire'nin pedagojisi somutlaşmıyor mu gözümüzde? Zira Freire bambaşka ortamlarda yep yeni biçimlerde göz kırıyor bize. İyi ki doğmuş sevgili hocamız Paulo Freire!